

توسعه شهری در فقه نیازمند بازسازی ساختارها و قواعد اصولی است

عضو مجلس خبرگان رهبری گفت: باید قواعد اصولی در حوزه فقه توسعه شهری، تأسیس یا بازتولید شوند و مقصود از بازتولید، خوانشی نو از قواعدی است که در ذهنیت گذشته قابلیت پاسخگویی به مسائل جدید را نداشتند، اما با قرائت جدید می‌توانند کارآمد شوند.

عضو مجلس خبرگان رهبری گفت: باید قواعد اصولی در حوزه فقه توسعه شهری، تأسیس یا بازتولید شوند و مقصود از بازتولید، خوانشی نو از قواعدی است که در ذهنیت گذشته قابلیت پاسخگویی به مسائل جدید را نداشتند، اما با قرائت جدید می‌توانند کارآمد شوند.

به گزارش خبرنگار ایکنّا، آیت الله احمد مبلّغی، استاد حوزه و عضو مجلس خبرگان رهبری، ظهر امروز ششم خردادماه طی سخنانی در نشست تخصصی «فقه توسعه شهری» با تأکید بر اهمیت جایگاه «شهر» در ادبیات قرآن کریم که در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم برگزار شد، گفت: زمانی که جامعه مطرح می‌شود و قرآن از اقتصاد، فرهنگ و معنویت جامعه سخن می‌گوید، تمرکز ویژه‌ای بر مفهوم «شهر» دارد و نکته جالب آن که قرآن، در این موضوع، از ادبیاتی پیشرو، پیش‌تاز و عمیق استفاده کرده و اوصاف مورد نظر را نه به اهل شهر، بلکه به خود شهر نسبت داده است.

وی با اشاره به اینکه شهر در قرآن، کلیدواژه‌ای محوری است، تصریح کرد: این کلیدواژه همراه با مجموعه‌ای از اوصاف و خصلت‌هایی است که هر یک برای بقا، توسعه و کارکرد صحیح یک شهر ضروری هستند و جامعه بدون برخورداری از این مؤلفه‌ها نه می‌تواند پایدار بماند و نه پاسخگوی نیازهای افراد، خانواده‌ها و نسل‌های آینده باشد.

آیت الله مبلّغی تأکید کرد: پرداختن به موضوع توسعه شهری و تمرکز بر این کلیدواژه، از چند جهت اهمیت دارد؛ نخست آنکه دارای جامعیت و پوشش فراگیر نسبت به ده‌ها بلکه صد‌ها عنوان موجود است، دوم آنکه ریشه در میانی قرآنی دارد و سوم اینکه ما را از پراکندگی و سطحی‌نگری دور نگه داشته و تمرکز و انسجام ذهنی ایجاد می‌کند.

عضو مجلس خبرگان رهبری با اشاره به تأکید مقام معظم رهبری بر تمرکز بر اولویت‌ها گفت: معظم له در پیام اخیر خود تأکید کردند که اگر بناسبت به اولویت‌ها پرداخته شود، نباید به سراغ حاشیه‌ها رفت، بلکه باید به متن و مسائل اصلی توجه کرد.

آیت الله مبلّغی ادامه داد: وقتی از توسعه شهری سخن می‌گوییم، باید تمامی عناصر در یک منظومه هماهنگ و در راستای یکدیگر تعریف شوند که از این رو، موضوع توسعه نیازمند تمرکز ویژه است و به ویژه نهاد‌هایی مانند حوزه علمیه باید وارد میدان شده و به صورت منسجم به این مسئله بپردازند؛ چرا که اگر مسئله شهر به درستی حل شود، بسیاری از دیگر مسائل نیز در مسیر حل شدن قرار می‌گیرند.

وی در ادامه با تأکید بر ضرورت برخورداری از ساختاری علمی و دقیق برای ورود فقه به این مباحث گفت: هر موضوعی که فقه بخواهد بدان بپردازد، نیازمند چارچوبی ساختاریافته است و اگر این چارچوب نباشد، مانند آن است که نابینایی بخواهد تصویری از یک پدیده را توصیف کند و تنها بخشی از آن را درک کند و ما باید از تجزیه‌نگری پرهیز کرده و به جای توصیف‌های جزئی، تصویری کلی و هماهنگ ارائه دهیم.

عضو مجلس خبرگان رهبری افزود: امروز، ارائه یک چارچوب منسجم برای ورود فقه به موضوعات نوین ضروری است و تصور اینکه چارچوب تنها یک امر حاشیه‌ای است، اشتباه است ضمن اینکه چارچوب از منطق خاصی برخاسته و اگر به درستی طراحی شود، می‌تواند امکان تعامل با موضوعات جدید را فراهم کند.

آیت الله مبلّغی عنوان کرد: پیشنهاد بنده این است که فقه حوزه‌های علمیه در مسیر این چارچوب حرکت کند؛ به ویژه در شرایطی که انقلاب اسلامی ما را با موضوعات جدید مواجه ساخته و برخی آرمان‌های قرآنی همچون عدالت در دستور کار قرار گرفته‌اند و فقه باید بتواند پاسخگوی این نیازها باشد.

وی تصریح کرد: ساختارهای پیشین فقهی عمدتاً بر اساس تجربه فقیهان گذشته و نیازهای دوران خاص شکل گرفته‌اند، اما امروز باید این ساختار را از علم کلام یا فلسفه شریعت اخذ کرد و اگر ساختار فقه از اصول کلامی و فلسفی برگرفته شود، ارتباط میان فقه و کلام برقرار شده و فقه توان پاسخگویی به مسائل پیچیده اجتماعی امروز را خواهد یافت.

توسعه شهری در فقه نیازمند بازسازی ساختار ها است

عضو مجلس خبرگان رهبری با تأکید بر ضرورت بازنگری در ساختار های فقهی برای پاسخگویی به نیاز های امروز، اظهار کرد: در نقطه ای از تحول فکری و ساختاری است که دین با تمام اجزای خود به سخن درمی آید و ناگفته هایی که تا پیش از آن پنهان مانده بودند، مجال ظهور می یابند و اگر ساختار فقه را صرفاً بر اساس تجربه های گذشته بنا کنیم، بخش هایی از حقیقت شریعت همچنان ناگفته و ناشناخته باقی خواهد ماند و امکان راه یابی به جامعه نخواهند یافت.

آیت الله مبلغی افزود: بحث دیگری که در این زمینه باید مدنظر قرار گیرد، بهره گیری از قواعد فقهی برای پاسخ به مسائل نوپدید است و این موضوع دارای پشتوانه ای فکری است که البته همه فقیهان نواندیش از آن برخوردار نیستند و همچنین شهید مطهری معتقد بود که می توان با بهره گیری از قواعد فقهی، مسائل جدید را در چارچوب شریعت حل و فصل کرد؛ دیدگاهی که البته هر فقیهی به آن معتقد نیست، اما به نظر من این دیدگاه صحیح ترین راه ممکن است.

استاد حوزه علمیه قم به ضرورت بازسازی اصول فقه در این مسیر پرداخت و گفت: باید قواعد اصولی در حوزه فقه توسعه شهری تأسیس یا بازتولید شوند و مقصود از بازتولید، خوانشی نو از قواعدی است که در ذهنیت گذشته قابلیت پاسخگویی به مسائل جدید را نداشتند، اما با قرائت جدید می توانند کارآمد شوند.

وی همچنین با اشاره به ضرورت پرهیز از ورود شتاب زده به موضوعات مهم گفت: باید از پرداختن سطحی، شعاری و بی پشتوانه به مسائل بنیادینی همچون فقه توسعه شهری پرهیز کرد و ورود ناهنگام و هیجانی به چنین موضوعاتی نه تنها مفید نیست، بلکه به تولید شبه دانش و انحراف در مسیر علمی منجر خواهد شد.

آیت الله مبلغی با تأکید بر اهمیت ورود عمیق تر به مباحث توسعه شهری پیشنهاد داد: لازم است این مسیر نه تنها در قالب نشست های علمی بلکه در قالب پروژه های پژوهشی دقیق، با عمق نظری و فقهی بیشتر دنبال شود و نسل های آینده ما در فضای واقعی شهر ها شکل می گیرند، نه در مفاهیم انتزاعی و ذهنی و اگر ما نتوانیم فقه توسعه را متناسب با زیست واقعی انسان معاصر تعریف کنیم، فرصت های بزرگی را از دست خواهیم داد.

عضو مجلس خبرگان رهبری با ارائه تعریفی از توسعه شهری اظهار کرد: توسعه شهری یک فرآیند پویا، چندبُعدی و چندمرحله ای است که این فرآیند نه تنها به گسترش زیرساخت های فیزیکی و فنی می پردازد، بلکه بازسازی و بازآرایی بنیادین در ساختار های اجتماعی، توزیع امکانات و فرصت ها، ثروت، مسئولیت، هویت فرهنگی و سبک زندگی شهری را نیز شامل می شود.

وی افزود: این فرآیند، روابط سنتی را درهم می شکند؛ البته نه فقه سنتی را، بلکه روابط و ساختار هایی که دیگر پاسخگوی نیاز های جدید نیستند. توسعه شهری در نگاه فقهی، باید با چنین رویکردی دیده شود تا بتواند با زیست معاصر هماهنگ و در چارچوب دین، به ارائه نسخه ای کارآمد برای جامعه امروز بپردازد.

میدانی برای هویت، کنشگری و بازتعریف فقه

آیت الله مبلغی با تأکید بر لزوم بازتعریف فقه بر مبنای تحولات اجتماعی و توسعه شهری، اظهار کرد: اگر به تاریخ شهر قم در ۵۰، ۱۰۰ یا ۳۰۰ سال گذشته بازگردیم، خواهیم دید که روابط اجتماعی به کلی دگرگون شده اند که این دگرگونی، محصول اراده شخصی یا تصمیمات خاص نیست، بلکه ناشی از پیوند پیچیده انسان با طبیعت، تکنولوژی و بستر های اجتماعی جدید است.

وی اذعان کرد: توسعه شهری نباید صرفاً به عنوان بستر سکونت تلقی شود، بلکه شهری که در آن حرکت، تعامل، ارتقای معنوی و کنشگری اجتماعی شکل می گیرد، میدانی برای هویت یابی، تعلق، امید، انتظار و تحقق مطالبات انسان معاصر است و در چنین بستری است که توسعه شهری به معنای واقعی اش، در پیوند با دین و شریعت، معنا می یابد.

عضو مجلس خبرگان رهبری عنوان کرد: این سه واژه ی کلیدی، یعنی حق، عدل و عهد، در حقیقت سرفصل های جامع شریعت اند و همه ساختار های فقهی و موضوعات مختلف را می توان ذیل این سه اصل جای داد؛ گاه موضوعی ذیل یکی از این اصول قرار می گیرد، و گاه در تعاطی و هم افزایی میان هر سه معنا می یابد.

وی تأکید کرد: شریعت، ذاتاً منسجم است، پس باید اصول ساختاری آن نیز در انسجام کامل قرار گیرند و اگر فقه را بر پایه این سه اصل بازسازی کنیم، نه تنها موضوعات موجود در فقه سنتی، بلکه موضوعات نوپدید نیز قابلیت انطباق و تبیین، آن هم نه به

شکل گم شده و بی پناه، بلکه با افتخار و انسجامی معنادار خواهند داشت.

آیت الله مبلغی در پایان گفت: بحث توسعه شهری نه تنها موضوعی اجتماعی و محیط زیستی، بلکه امری قرآنی و عمیقاً دینی است و از آنجا که در روایت نیز «حق» بر دیگر اصول مقدم شده، ما نیز باید از همین جا آغاز کنیم. در شریعت ما دو نوع «حق» وجود دارد که تبیین دقیق آن نیازمند نشست جداگانه است، اما این اصول می توانند راهگشای فقهی برای مواجهه با مسائل روز باشند.